

INFORMACJA

na temat zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w Polsce w 2010 r.

1. ZAGROŻENIE PRZESTĘPCZOŚCIĄ KRYMINALNĄ W ROKU 2010 – DANE STATYSTYCZNE

W roku 2010 stwierdzono ogółem 1 151 157 przestępstw, czyli o ponad 21,5 tysiąca więcej niż w roku poprzednim. W większości kategorii przestępstw odnotowano wzrost przestępczości, co skutkuje również wzrostem zagrożenia przestępczością kryminalną. Liczba przestępstw kryminalnych popełnionych w 2010 roku wyniosła 778 919, co oznacza wzrost tych przestępstw o 2 proc. w stosunku do 2009 r.

2. ZAGROŻENIE PRZESTĘPSTWAMI SKIEROWANYMI NA ZABÓR DÓBR KULTURY NARODOWEJ

W 2010 r. stwierdzono 874 przestępstwa, w których przedmiotem zamachu były zabytki ruchome. W stosunku do roku 2009, zgodnie z policyjnymi danymi statystycznymi, nastąpił wzrost tych przestępstw o 0,22 p.proc. Z ogółu przestępstw przeciwko zabytkom 256 zdarzeń dotyczyło dzieł sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej, pamiątek historycznych, numizmatów

oraz przedmiotów upamiętniających wydarzenia historyczne (spadek liczby przestępstw o 19,24 p.proc. w stosunku do roku 2009), zaś 548 przestępstw dotyczyło wytworów techniki, materiałów bibliotecznych, instrumentów muzycznych, wytworów sztuki ludowej i rękodzieła (wzrost liczby przestępstw w tej kategorii o 10,26 p.proc. w stosunku do roku 2009). Ponadto w 2010 r. stwierdzono 70 przestępstw ściganych z art. 108 i 109 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (w 2009 r. – 58 przestępstw stwierdzonych).

W 2010 r. największe zagrożenie przestępstwami przeciwko zabytkom w kategorii dzieł sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej, pamiątek historycznych, numizmatów oraz przedmiotów upamiętniających wydarzenia historyczne odnotowano na terenie województwa podległego Komendzie Stołecznej Policji (43 przestępstwa stwierdzone), województwa małopolskiego (42), województwa śląskiego (27), województwa dolnośląskiego (25) i województwa pomorskiego (19). Natomiast

biorąc pod uwagę kategorię wytworów techniki, materiałów bibliotecznych, instrumentów muzycznych, wytworów sztuki ludowej i rękodzieła najczęściej przestępstw odnotowano na terenie województwa podległego Komendzie Stołecznej Policji (109 przestępstw stwierdzonych), województwa mazowieckiego (101), województwa dolnośląskiego (79), województwa lubelskiego (70), województwa małopolskiego (52) oraz województwa zachodniopomorskiego (40).

Odnotowano również 298 przestępstw, w wyniku których nastąpiła utrata przedmiotów kultu religijnego, nie stanowiących w myśl definicji zabytku (w roku 2009 odnotowano takich zdarzeń 176). Rejonem, w którym doszło do największej liczby popełnionych przestępstw, gdzie obiektami przestępstwa były przedmioty kultu religijnego nie będące zabytkiem, w roku 2010 było województwo mazowieckie (67 przestępstw stwierdzonych), województwo śląskie (65), województwo lubelskie (26), województwo dolnośląskie (23) oraz województwo opolskie (22).

fot.1

fot..2

Wykrywalność przestępstw skierowanych na zabór dóbr kultury narodowej w 2010 r. w kategorii dzieł sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej, pamiątek historycznych, numizmatów oraz przedmiotów upamiętniających wydarzenia historyczne wyniosła 34,9 proc. (2009 – 41,3 proc.), w kategorii wytworów techniki, materiałów bibliotecznych, instrumentów muzycznych, wytworów sztuki ludowej i rękodzieła wyniosła 36,2 proc. (2009 – 31,1 proc.); w kategorii – przestępstw ściganych z art. 108 i 109 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wyniosła 47,1 proc. (2009 – 58,6 proc.). Natomiast wykrywalność w kategorii przedmiotów kultu religijnego, nie stanowiących w myśl definicji zabytku, w 2010 r. wyniosła 66,1 proc., (2009 – 40,3 proc.).

3. PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ZABYTKOM DOKONYWANE W OBIEKTACH SAKRALNYCH, MIESZKANIACH PRYWATNYCH I INNYCH OBIEKTACH

W roku 2010, podobnie jak w latach ubiegłych, sprawcy dokonywali kradzieży zabytków ruchomych głównie z obiektów sakralnych i mieszkań prywatnych.

PRZYKŁADY KRADZIEŻY DZIEŁ SZTUKI DOKONANYCH Z OBIEKTÓW SAKRALNYCH:

- w nocy z 09/10.09.2010 r. z kościoła pw. św. Anny w Konotopie (pow. Nowa Sól) skradziono 2 portrety epitafilejne

Anny Marii i Zygmunta Władysława von Kottwitz, pochodzące z ok. 1713 r. (fot.1);

- w nocy z 11/12.10.2010 r. z kościoła pw. św. Bartłomieja w Miłakowie (pow. Nowa Sól) skradziono 2 rzeźby aniołków z 2. poł. XIX w., które zdobiły tabernakulum ołtarza głównego (fot.2);

- 02.12.2010 r. z Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej w Żarkach-Leśniewie (pow. Myszków) skradziono 2 korony z 1. poł. XVIII w., zdobiące gotycką rzeźbę Matki Bożej Leśniowskiej z Dzieciątkiem (fot.3);

- w 2010 r. w kościele pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Lubsku (pow. Żary) stwierdzono brak misy chrzcielnej z k. XVI w.

- w 2010 r. w cerkwi pw. św. Olgi w Łodzi stwierdzono brak Ewangelii z 1893 r. (powstałej w Kijowie).

PRZYKŁADY KRADZIEŻY DZIEŁ SZTUKI DOKONANYCH Z MIESZKAŃ PRYWATNYCH:

- w dniach 12.01-17.03.2010 r. z mieszkania w Krakowie skradziono 17 obrazów (m.in.: Stanisława Fabijańskiego, Juliusza Holzmüllera) oraz 2 drewniane rzeźby reprezentujące zakopiańską „szkołę Kenara” ;

- 16.02.2010 r. z mieszkania w Kraśnymstawie (woj. lubelskie) skradziono kilkadziesiąt przedmiotów rzemiosła artystycznego (lichtarze, sztuce, patery, cukiernice, mleczniki), z których najstarsze

pochodziły z XVII w.;

- 20.04.2010 r. na terenie pałacu w Gorzanowie (pow. Kłodzko) stwierdzono brak kartusza ze zdwojonym herbem Herbersteinów, pochodzącego z 1653 r.;

- w dniach 14-21.07.2010 r. z mieszkania w Warszawie skradziono 14 obrazów, m.in.: Włastimila Hofmana, Jerzego Kossaka, Wojciecha Kossaka, Jana Kotowskiego, Stanisława Masłowskiego.

PRZYKŁAD KRADZIEŻY DZIEŁ SZTUKI DOKONANEJ Z MUZEUM:

- 07.04.2010 r. z Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu skradziono opakowanie stałówek niemieckiej firmy „Brause & Co.”.

4. EFEKTY WYKRYWCZE PRACY POLICJI

W roku 2010, podobnie jak w roku 2009, policja odnotowała sukcesy na polu odzyskania obiektów zabytkowych utraconych w wyniku przestępstwa.

NAJWAŻNIEJSZE PRZEPROWADZONE REALIZACJE SPRAW W 2010 R. ZWIĄZANE Z ODZYSKANIEM DZIEŁ SZTUKI:

- 13.01.2010 r. odzyskano obraz Claude'a Moneta *Plaża w Pourville*, który skradziono w 2000 r. z Muzeum Narodowego w Poznaniu;

- 27.01.2010 r. w Domu Aukcyjnym Rempex w Warszawie zabezpieczono obraz Aleksandra Orłowskiego *Siedzący żołnierz*. Pochodzące z 1809 r. dzieło stanowiło stratę wojenną poznańskiego

fot. 3

fot. 4

fol. 5

fol. 6

fol. 7

Towarzystwa Przyjaciół Nauk;

- 17.08.2010 r. w Domu Aukcyjnym Rempex w Warszawie zabezpieczono dwie XIX-wieczne rzeźby, skradzione w 2003 r. z kościoła pw. św. Anny w Dąbrówce (pow. Ostrołęka, woj. mazowieckie) (fol.4);

- w dniach 13-20.10.2010 r. na terenie Wrocławia odzyskano 25 dzieł (m.in.: obrazy Wlastimila Hofmana oraz ikony), skradzionych z wrocławskiego mieszkania ma przestrzeni sierpnia i września 2010 r.;

- 10.11.2010 r. zabezpieczono na terenie powiatu choszczeńskiego (woj. zachodniopomorskie) dwa barokowe lichtarze i kielich, pochodzące z XVII-XVIII w. Obiekty były oferowane na jednym z internetowych portali aukcyjnych (fol.5);

- 03.12.2010 r. w Domu Aukcyjnym Agra Art w Warszawie zabezpieczono obraz Friedricha Carla Mayera *Toast*, skradziony w 1993 r. z Muzeum Okręgowego w Koszalinie (woj. zachodniopomorskie).

NAJWAŻNIEJSZE REALIZACJE POLICJI DOTYCZĄCE ODZYSKANYCH ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH:

- 10.03.2010 r. w Szczecinie zabezpieczono krzemioną siekierkę. Zaraz po zabezpieczeniu została poddana oględzinom w Muzeum Narodowym w Szczecinie, gdzie stwierdzono, że jest to bezsprzecznie oryginalna siekierka neolityczna licząca od 4000 do 5000 lat,

pochodząca prawdopodobnie z terenów Pomorza Zachodniego. Policjanci ustalili, że zabytek został wykopany w miejscowości Stobno koło Szczecina; (fol.6);

- 21.06.2010 r. w Miliczu (woj. dolnośląskie) zatrzymano mężczyznę podejrzanego o paserstwo zabytków archeologicznych. W jego mieszkaniu funkcjonariusze znaleźli i zabezpieczyli blisko 700 monet rzymskich wykonanych z brązu i mosiądzu. Jak ustalono, mężczyzna sprzedawał te przedmioty na internetowych portalach aukcyjnych;

- 14.07.2010 r. w czasie przeszukań mieszkań w Łodzi i Tuszninie (woj. łódzkie) odnaleziono i zabezpieczono wykrywacz metalu, 80 monet z XV, XVII, XIX w. oraz okresu międzywojennego, fragment sierpa z brązu z okresu rzymskiego, medaliki z wizerunkami świętych, zabytkowe plomby i guziki od mundurów wojskowych, a także zabytkową misę oraz hełm i menażkę wojskową z okresu II wojny światowej (fol.7).

5. WNIOSKI I PROGNOZY

W roku 2010 zanotowano niewielki wzrost zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury, co najwyraźniej jest związane z ogólnym wzrostem przestępczości kryminalnej oraz przestępczości ogółem. Natomiast zauważalny spadek ilości ofert sprzedaży zabytków archeologicznych, zamieszczanych w internetowych portalach aukcyjnych, jest niewątpliwie wynikiem efektywnej współpracy z Krajowym Ośrodkiem

Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa) i portalem Allegro.

Prognozując rozwój przestępczości przeciwko zabytkom, należy przewidywać pewną stałość w tzw. geografii przestępczości, to znaczy największe zagrożenie tą kategorią przestępstw będzie się koncentrować na terenie województw południowej Polski – dolnośląskiego, małopolskiego i śląskiego, a także miasta Warszawy i województwa mazowieckiego. Stale postępujący poziom zabezpieczenia i ochrony zabytkowych obiektów sakralnych przyczynia się co prawda do zmniejszenia liczby włamań i kradzieży z kościołów, ale nadal będą one przedmiotem zainteresowania przestępców. W związku z bogaceniem się społeczeństwa i zmianą struktury własności w naszym kraju, obiektami najbardziej zagrożonymi tego typu przestępczością w dalszym ciągu będą mieszkania i domy prywatnych kolekcjonerów. Ze względu na łatwość dostępu także cmentarze i kapliczki – na co wskazują przykłady z ostatnich lat – będą zagrożone kradzieżą, zniszczeniem i dewastacją.

6. DZIAŁANIA I INICJATYWY KRAJOWEGO ZESPOŁU DO WALKI Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ PRZECIWKO DZIEDZICTWU NARODOWEMU WK BK KGP

W roku 2010 członkowie Krajowego Zespołu aktywnie współpracowali z koordynatorami ds. dóbr kultury w jednostkach terenowych Policji, przedstawi-

fol. 8

fol. 9

cielami Służby Celnej, Straży Granicznej, policji zagranicznej, a także Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych (ob. Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów), Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowego Instytutu Dziedzictwa), Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Biblioteki Narodowej, Żydowskiego Instytutu Historycznego oraz stołecznych placówek muzealnych – Muzeum Narodowego i Muzeum Wojska Polskiego.

Wśród wielu inicjatyw podjętych przez Krajowy Zespół do najważniejszych należy zaliczyć:

- W 2010 r. kontynuowano i zarazem rozbudowano cykl wystaw oraz konferencji *Policja w ochronie zabytków sakralnych* i *Policja w ochronie zbiorów publicznych*. Przedmiotowa inicjatywa – realizowana przez Biuro Kryminalne KGP i Gabinet Komendanta Głównego Policji przy wsparciu Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych – wpisywała się w działania informacyjno-szkoleniowe podejmowane przez polską Policję na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego. Wystawa *Policja w ochronie zabytków sakralnych* została zaprezentowana 25 maja 2010 r. w salonach Ambasady RP przy Stolicy Apostolskiej w Rzymie. Celem towarzyszącej wystawie konferencji była wzajemna wymiana doświadczeń w zakresie problematyki walki z przestępczością przeciwko zabytkom w Polsce i we Włoszech. Prezentację wystawy (już

w wymienionym powyżej kształcie – 20 wielobarwnych plasz typu roll-up) poza granicami Polski kontynuowano w IV kwartale 2010 r. – w dniach 20-22 października 2010 r. w Ambasadzie RP w Kijowie i Konsulacie Generalnym RP we Lwowie na Ukrainie. Jedną z prezentowanych tablic dotyczyła zabytków, skradzionych w latach 2005-2006 z placówek muzealnych i naukowych Warszawy, Krakowa i Kórnik, a następnie zabezpieczonych na Ukrainie i ostatecznie przekazanych stronie polskiej w 2008 r. Z kolei w dniu 4 listopada 2010 r. konferencja naukowa i wystawa *Policja w Ochronie Dziedzictwa Narodowego* odbyła się w siedzibie Ambasady RP w Paryżu. W ubiegłym roku wystawę zaprezentowano również w wielu miastach Polski, m.in. w: Kielcach (Międzynarodowe Targi Sacroexpo i Expositio), Toruniu (XV Targi Konserwatorskie i VII Targi Kościołów), Warszawie (Sejm RP). Natomiast w grudniu 2010 r. w warszawskim Muzeum Niepodległości odbyła się uroczystość kończąca ubiegłoroczną prezentację wystawy *Policja w ochronie dziedzictwa narodowego*. Wystawę otworzył dyrektor Muzeum Niepodległości dr Tadeusz Skoczek. Słowo wstępne wygłosił Komendant Główny Policji gen. insp. Andrzej Matejuk, a także – reprezentujący generalnego konserwatora zabytków – dyrektor Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych Piotr Ogrodzki (fol. 8,9). W dalszej kolejności nastąpiło wręczenie nagród, odznaczeń i wyróżnień dla polic-

cjantów, zaangażowanych w zwalczanie przestępczości przeciwko zabytkom oraz osobom wspierającym działania policji. Za odzyskanie napisu *Arbeit macht frei*, skradzionego znad bramy Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, odznaczeni zostali przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego srebrnymi odznakami „Za opiekę nad zabytkami” funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie. Z kolei za odzyskanie, po blisko 10 latach, obrazu Claude'a Moneta *Plaża w Pourville*, skradzionego z Muzeum Narodowego w Poznaniu, również srebrnymi odznakami „Za opiekę nad zabytkami” uhonorowano funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu. Dodatkowo specjalnymi dyplomami „W uznaniu zasług za zwalczanie przestępstw przeciwko dziedzictwu narodowemu” Komendant Główny Policji uhonorował policjantów-koordynatorów ds. Zabytków z Wydziałów Kryminalnych Komend Wojewódzkich Policji w Łodzi, Poznaniu, Radomiu i Komendy Stołecznej Policji.

- W grudniu 2010 r. Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, wspólnie z Ośrodkiem Ochrony Zbiorów Publicznych, zainaugurowało program *Bezpieczne Zbiory – Bezpieczne Kolekcje*. Przedsięwzięcie to stanowi kontynuację zainicjowanego w 2008 r. przez Krajowy Zespół do Walki z Przestępczością Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu Wydziału Kryminalnego BK KGP programu wdrożenia systemu dokumentacji dzieł

sztuki „Object ID”. Program *Bezpieczne Zbiory – Bezpieczne Kolekcje* jest standardem dokumentacji zabytków i dzieł sztuki, stworzonym w celu identyfikacji obiektów utraconych w wyniku przestępstwa, kłęski żywiołowej czy zagubienia. System został zbudowany przez Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych oraz Wydział ds. Przepępczości Kryminalnej BK KGP, przy współpracy ze środowiskami muzealnymi, Służbą Celną, pracownikami rynku antykwarycznego, towarzystwami ubezpieczeniowymi, jak również właścicielami dzieł sztuki i antyków. Jego podstawą są funkcjonujące karty muzealne oraz zainicjowany przez fundację Jean Paul Getty Trust w 1993 r., i przyjęty przez ICOM, system „Object ID”. Program *Bezpieczne Zbiory – Bezpieczne Kolekcje* skierowany jest przede wszystkim do indywidualnych posiadaczy dzieł sztuki, kolekcjonerów, antykwariszy i właścicieli galerii. Jego odbiorcą może być też środowisko kościelne, od wieków gromadzące w świątyniach dobra kultury. Więcej na stronie: www.bezpiecznezbiory.pl, gdzie można przeczytać informacje dotyczące samego programu, wskazówek dokumentacyjnych oraz zaangażowanych w jego realizację instytucji.

- Pracownicy Krajowego Zespołu uczestniczyli (również w charakterze prelegentów) na przestrzeni 2010 r. w cyklu seminariów *Problematyka autentyczności dzieł sztuki na polskim rynku. Teoria – praktyka – prawo*, organizowanych przez Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych i Stowarzyszenie Antykwariszy Polskich.

- Wzięto udział w warsztatach (Oslo, Gdańsk), stanowiących część międzynarodowego projektu *Legalny i nielegalny obrót dobrami kultury. Platforma badawczo-edukacyjna wymiany doświadczeń w dziedzinie zapobiegania przestępstwom przeciw dziedzictwu kulturowemu*. Inicjatorem przedmiotowego przedsięwzięcia jest Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa), którego partne-

rami są Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku oraz – ze strony norweskiej – ABM-utvikling (Dyrekcja Norweska Archiwów, Bibliotek i Muzeów) i Riksantikvaren (Dyrekcja Dziedzictwa Kulturowego). Realizacja projektu to listopad 2009 r. – październik 2011 r..

- Uczestniczono (również w charakterze prelegentów) w roku 2010 w szkoleniach i konferencjach, dotyczących wielorakich aspektów ochrony dziedzictwa narodowego (luty – konferencja *Prawna ochrona zabytków*, Warszawa, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej; marzec – konferencja *Rynek dzieł sztuki. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju*, Warszawa, Uniwersytet Warszawski; czerwiec – *Nielegalny rynek zabytków i nieuczciwe praktyki w obrocie dziełami sztuki*, Opole, Uniwersytet Opolski; grudzień – *Zachowa Pan Konserwator czujność i baczenie... W 90. rocznicę powołania Państwowego Grona Konserwatorów Zabytków Przedhistorycznych*, Warszawa, Państwowe Muzeum Archeologiczne i Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego).

- Kontynuowano aktualizację, stworzonej w 2008 r., strony internetowej Krajowego Zespołu...: www.policja.pl/dobrakultury, poświęconej zagadnieniom związanym ze zwalczaniem przestępczości przeciwko dobrom kultury oraz ochronie dziedzictwa narodowego, umożliwiającej także kontakt z Krajowym Zespołem.

- Opracowano i wydano kolejne numery Biuletynu adresowanego do wojewódzkich koordynatorów i członków zespołów ds. zwalczania przestępstw przeciwko zabytkom. Biuletyn zapewnia dostęp do informacji związanych z rozwojem zawodowym zainteresowanym policjantom, jak również ułatwia wymianę informacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami poprzez publikowanie danych kontaktowych oraz informacji o zdarzeniach, poszukiwanych dobrach kultury i prowadzonych przez policjantów realizacjach.

- W 2010 r. kontynuowano prace zwią-

zane z przygotowaniem do polskiej Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, która odbędzie się w 2. połowie 2011 r.

- W 2011 roku Krajowy Zespół do Walki z Przepępczością Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu Wydziału ds. Przepępczości Kryminalnej Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji oraz wojewódzcy koordynatorzy ds. zabytków będą kontynuować i zacieśniać współpracę ze służbami i instytucjami pozapolicyjnymi oraz środowiskami antykwariszy i kolekcjonerów w celu dalszego ograniczania zagrożenia przedmiotową przestępczością. ■

Fot. 1,2,3 Archiwum NIMoz, fot. 4-9 BK KGP

Opracowano w Krajowym Zespole do Walki z Przepępczością Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu Wydziału ds. Przepępczości Kryminalnej BK KGP

Liczba popełnionych przestępstw ogółem
2009 r. - 1 129 577
2010 r. - 1 151 157

Ogólna wykrywalność [%]
2009 r. - 67,1
2010 r. - 68,1

Liczba przestępstw kryminalnych
2009 r. - 763 597
2010 r. - 778 919

Liczba wybranych przestępstw przeciwko mieniu
Kradzież cudzej rzeczy
2009 r. - 211 691
2010 r. - 220 455

Kradzież z włamaniem
2009 r. - 135 383
2010 r. - 140 085